

İNGİLİZ DÖNEMİNDE KIBRIS

Bedirhan BALÇIK*

Akdeniz'in üçüncü büyük adası durumundaki Kıbrıs, jeopolitik ve jeostratejik öneminden dolayı tarih boyunca birçok devletin ilgi odağında olmuştur. 1878 yılında adanın yönetimini geçici olarak ele geçiren ve kendi idari düzenini kuran İngiltere, 1914 yılında adayı tek taraflı olarak ilhak etmiştir. Bu durum 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye tarafından tanınmıştır. Bu tarihten sonra bir İngiliz sömürgesi hâline getirilen Kıbrıs adasında, Türkler ve Rumlar olmak üzere iki ana toplumsal unsur mevcuttu. İngiliz hükûmeti bir tehdit unsuru olarak gördüğü Kıbrıs Türklerini sindirmek amacıyla birtakım faaliyetlerde bulunmuştur. Bu bağlamda Kıbrıs Türklerinin en önemli dinî kurumu olan müftülük kurumunu 1929 yılında kaldırılarak Kıbrıs Türkleri dini bir liderden yoksun bırakılmıştır. 1878 yılında Türk vakıflarına müdahalede bulunan İngiliz idaresi, 1928 yılından itibaren de vakıfların idaresini tamamen ele geçirmiştir. Eğitimde tam merkezîyetçi bir yapıya geçmek isteyen İngiliz hükûmeti, çıkardığı maarif kanunları aracılığıyla hem Rumların hem de Türklerin eğitim üzerindeki etkilerini ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Bu doğrultuda başta okullardaki müfredatının belirlenmesi, ders kitapları ve öğretmen ataması olmak üzere her türlü eğitim öğretim faaliyeti doğrudan İngiliz yönetimi tarafından yürütölmeye başlamıştır. Kıbrıs Türklerinin diğeri bir sorunu da şeri hukuka dayalı şeriye mahkemelerinin, çağın gerisinde kalmış olmaları ve İngiliz idaresinin Türk Medeni Kanunu'nun uygulanmasına müsaade etmemesidir. Dr. Fazıl Küçük ve çalışma arkadaşlarının yoğun çabaları neticesinde 1951 yılında uzun yıllardır boş kalan müftölük makamı tekrar doldurulmuş, vakıfların yönetimi Kıbrıs Türk toplumuna verilmiş, orta dereceli okullara Türkiye'den idarecilerin ve öğretmenlerin getirilmesi ve yeni okulların açılması sağlanmıştır. Ayrıca şeriye mahkemeleri kaldırılarak "Türk Medeni Kanunu" uygulanmaya başlanmış ve yeni bir Aile Kanunu çıkarılarak Aile Mahkemeleri kurulmuştur.

İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs'ta Çıkarılan İkinci Rum İsyanı (18-19 Aralık 1954)

Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması anlamına gelen Enosis ölküsü 200 yıla yakın bir süre Rumların siyasi hedefi olmuştur. Rumlar Enosis'i gerçekleştirmek amacıyla uygun şartların oluştuğı dönemlerde önlerine çıkan her fırsatı değerlendirmişlerdir. Bu maksatla çoğı zaman demokratik yöntemler kullanmışlar ancak az sayıda da olsa isyana başvurmaktan kaçınmamışlardır. Rumların, İngiliz Sömürge Yönetimi döneminde Kıbrıs'taki ilk Enosis isyanı 1931 yılının Ekim ayında gerçekleşmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan yeni dünya düzeni, Enosis girişimlerinin yol haritasını belirlemiştir. Bu dönemde Kıbrıs Ortodoks Kilisesi'nin başına geçen Michael Mouskos (III. Makarios)'un diplomatik girişimlerden sonuç alınamaması hâlinde şiddete başvurmak istemesi ve Yunanistan'ın 1952 yılından itibaren bu politikayı desteklemesi İkinci Rum İsyanını hazırlayan nedenler olmuştur. Yunan hükûmetinin, Rumlara kendi geleceklerini belirleme hakkının verilmesi amacıyla Birleşmiş Milletlere (BM) yaptığı ilk müracaat 16 Aralık 1954 tarihindeki BM Genel Kurulu'nda reddedilmiştir. Bu kararı protesto etmek amacıyla Kıbrıs'ta ve Yunanistan'da geniş çaplı eylemler yapılmıştır. Rumların, 18 ila 19 Aralık 1954 tarihleri arasında Kıbrıs'ta yapmış olduğı eylemler kısa sürede isyana dönüşmüştür.

* Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler III. Sınıf Öğrencisi